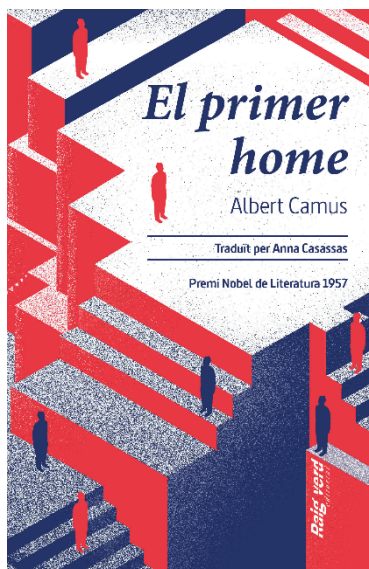

Una memòria entenebrida

Autoria: Albert Camus; Anna Casassas (trad.)

Títol: *El primer home*

Editorial: Raig Verd, Barcelona, 2023

338 pàgines

Desconeixem quina forma tindria *El darrer home* si l'accident mortal del 1960 no l'hagués interromput, però com que Albert Camus deixa anotat que «el llibre ha de ser inacabat», sembla que els relats oberts, les contradiccions, les repeticions o les absències pròpies d'una escriptura truncada en reforcen el sentit. Fins i tot van de bracet amb el desafiament de construir la història de personatges desencaixats, una família de *pieds-noirs* amb orígens maonesos que viu en un barri empobrit, en una Algèria colonitzada. La matèria primera és autobiogràfica, però Camus canvia els noms, ficcionalitza els records i es distancia del protagonista optant per un narrador en tercera persona.

La memòria és el gran tema que impulsa la novel·la. S'evoquen l'ambient i les anècdotes que envolten el periple vital de Jacques Cormery, l'alter ego de l'autor. Però l'entramat que basteix Camus és més complex, perquè és el pare desconegut, mort a la Primera Guerra Mundial amb vint-i-nou anys, el que motiva l'exploració personal del protagonista, en el moment que ja és un home madur i, en visitar per primera vegada la tomba, el sacseja l'edat que tenia: "aquí hi havia una cosa que no s'adeia amb l'ordre

natural i, en realitat, no hi havia cap ordre, sinó només follia i caos perquè el fill era més gran que el pare”. La mare no n’hi ha sabut explicar gairebé res, i això, la dissolució de la memòria, és un dels puntals: “La mare deia que sí, potser era que no, calia remuntar el curs del temps a través d’una memòria entenebriu, no hi havia res segur. La memòria dels pobres d’entrada ja és menys nodrida que la dels rics, té menys punts de referència en l’espai perquè els pobres rarament deixen el lloc on viuen, menys punts de referència també en el temps d’una vida uniforme i grisa”. La memòria, per tant, traspasa la dimensió individual, perquè Camus reflexiona sobre la possibilitat dels pobres de formar part de la memòria col·lectiva, d’una història que els impacta de ple, com demostra la mort del pare, però que els oblida, com si no haguessin existit mai.

Amb la insistència en l’obstrucció del relat de les classes desfavorides, la recerca del seu reconeixement és una inquietud constant. La novel·la fins i tot explora una veu altra: el primer capítol s’enceta amb la focalització en els núvols, que fan un recorregut de dies des de l’Atlàntic travessant el nord d’Àfrica, uns núvols que es desfan en pluja sobre els pares del protagonista. I és que la volatilitat dels fenòmens meteorològics s’avé amb la història del territori colonitzat: “La majoria d’ajuntaments d’Algèria no tenen arxius”, constata Camus en una de les seves notes. Tot plegat, veus impossibles que s’identifiquen amb la de la mare. El llibre s’hi adreça, però és una destinatària il·lusòria perquè no sap llegir, i a les notes, Camus escriu que voldria introduir-ne el discurs, “un contracant”, que hauria de ser “amb el seu vocabulari de quatre-centes paraules”. Cal accedir als codis per poder enunciar, i això és el que fa Jacques Cormery, el primer home: surt del seu recer per anar a l’institut, subvertint la separació entre barris pobres i rics, en un trajecte que escindeix la seva vida en dues esferes que rarament s’entrecreuen. Camus fa un llarg reconeixement a “la poderosa poesia de l’escola” i al mestre, que guia el protagonista en aquesta fugida del destí.

Varen passar més de tres dècades perquè el manuscrit que Camus portava a sobre en l’accident de cotxe es publicués, el 1994. El mateix any, Ramon Lladó es va encarregar de fer-ne la traducció al català per a Empúries, una edició que ja no es trobava disponible. Anna Casassas en fa una retraducció acurada per a Raig Verd (que ja ha tret quatre títols de l’autor), amb una edició fidel a la de Gallimard, que només prescindeix de la reproducció d’alguns fulls manuscrits. La lectura d’una obra

inacabada ens permet guaitar els engranatges de l'escriptura, sempre que l'edició, com és el cas, ho faciliti. La narració flueix sense encallar-se, i les omissions i els mots dubtosos reforcen el desordre de la memòria i la discontinuïtat d'una veu que esclatxa la mudesa.

Irene Zurrón Servera